

מרכז אליאנס ללימודים איראניים

מרכז משה דיין ללימודי המזרח התיכון ואפריקה

BeeHive

השיח ברשתות החברתיות במזה"ת

עורכים: ד"ר הראל חורב, סמדר שאול

כרך 5 גיליון 8, ספטמבר 2017

תוכן העניינים

- 1095 ימים לנשיאותו של אל-סיסי: הבחירות הקרבות לנשיאות מצרים בשיח הרשתי 3
- הרשתות החברתיות נגד המסורתיות: ביקורת הגולשים האיראנים נגד תופעת הנפוטיזם 5
- הרקונקיסטה זה עכשיו: התגובות האנטי-אסלאמיות לפיגוע בברצלונה 8

דבר העורכים

הדסק לחקר רשתות ע"ש דורון הלפרן שמח להגיש לכם את גיליון ספטמבר של **ביהייב**. בגיליון הנוכחי נסקור את עמדות הגולשים המצריים ביחס לכהונתו בת השלוש שנים של הנשיא אל-סיסי, המציגים קונצנזוס יחסי בנוגע לתפקודו הלקוי לכאורה בתחום הכלכלי; נתוודע למאבק הציבורי שמובילים גולשים איראניים נגד תופעת הנפטיזם המושרשת באיראן ובמזרח התיכון בכלל, באמצעות קמפיין רחב היקף שזכה לשם "גן טוב"; וניחשף לשיח שהתפתח ברשתות החברתיות בעקבות פיגוע הדריסה שהתרחש בשדרות לאס-רמבלס שבספרד בחודש שעבר, עליו ניצחו גורמי ימין קיצוני, המתכתב, מחד גיסא, עם השיח האנטי-אסלאמי הרווח באירופה בשנים האחרונות, ומאידך גיסא עושה שימוש בדימויים ייחודיים המעלים מהאוב משקעים היסטוריים מתקופת הכיבוש המוסלמי בספרד.

קריאה מהנה!

1095 ימים לנשיאותו של אל-סיסי: הבחירות הקרובות לנשיאות מצרים בשיח הרשתי

ד"ר מיכאל ברק

על רקע ההיערכות לבחירות לנשיאות מצרים האמורות להתקיים באפריל 2018, מתנהל בחודשים האחרונים שיח קדחתני ברשתות החברתיות הבוחן את הישגי המשטר תחת נשיאותו של עבד אל-פתאח אל-סיסי ודן בשאלה האם יש לבחור בו לכהונה נוספת. אזרחים מצרים רבים מוקירים תודה לאל-סיסי על היחלצותו להגנת המולדת המצרית מפני ניסיון האחים המוסלמים להשתלט על מוסדות המדינה בתקופת נשיאותו של מורסי ומפני הטרור של דאע"ש. יחד עם זאת, ניכרת תחושת אכזבה בשל מה שנתפס כאי הצלחתו לשפר את רווחת התושבים, בדגש על התחום הכלכלי. בעוד שתומכי אל-סיסי מבקשים למקד מאמץ בקידום הכלכלה המצרית, קוראים האחים המוסלמים לאל-סיסי להתפטר לאלתר. ברקע, מעודדים פעילי שמאל להחרים את הבחירות או לחילופין, להצביע למועמדים אחרים, גם אם סיכוייהם אפסיים, וזאת כאות מחאה כנגד מדיניותו של אל-סיסי. השיח הרשתי מצביע, אפוא, על האמביוולנטיות שחשים גולשים מצרים כלפי אל-סיסי.

נור אל-שריביני, אלופת הסקווש של מצרים, מציינת לשבח את התנופה בהישגי ענף הספורט במהלך כהונתו של אל-סיסי, במסגרת הקמפיין הרשתי "מצרים 1095"

כחלק מטיפוח תדמיתו של אל-סיסי לקראת הבחירות, השיקו צעירים ביוני האחרון קמפיין רשתי בשם "מצרים 1095", שזכה לתמיכת המדינה. הקמפיין נועד להבליט את הישגי המשטר במהלך שלוש שנות כהונתו של אל-סיסי, כדוגמת הבלטת מיזם תעלת סואץ החדשה. גולשים רבים תיארו את אל-סיסי כמנהיג נערץ הנלחם בנגע השחיתות והטרור, פועל ליתר שקיפות

של מוסדות המדינה ודואג לרווחת הפרט. אחד הגולשים כתב כי אל-סיסי הצליח לתת תקווה לעמו ולאחדו סביב המולדת חרף התקופה הקשה. גולשים אחרים כתבו שאל-סיסי הצליח להפוך את צבא מצרים לאחד הצבאות החזקים ביותר ולשקם את מעמדה של מצרים כמנהיגת האזור.¹ אל-סיסי הודה על היוזמה בפוסט שהעלה לחשבון הפייסבוק שלו: "אנו מודים לשוקדים על המלאכה המצוינת הזו. זה מוכיח שצעירי מצרים הם תקוות האומה הזו והם אלה שיובילו אותה".²

בקרבת תומכי אל-סיסי, היו מי שביקרו את תפקודו במישור הכלכלי. גולשת מקהיר כתבה: "אנו זועמים על יוקר המחיה הלא מוצדק, העדר הפיקוח הממשלתי על השווקים ואי נקיטת צעדי עונשין כלפי חסרי מצפון

[הכוונה למושחתיים] [...]". גולשת נוספת מהבירה הביעה שמחה על "שנפטרנו משלטון האחים, אך התכנון הכלכלי הכושל דרדר אותנו לתהום. בראש ובראשונה, יש לחשוב על [טובת] העם [...]". גולש מהעיר בהנה ציין כי על כתפי מצרים רובץ נטל כלכלי כבד בשל חניכת תעלת סואץ החדשה, שכן זו לא הוכיחה עצמה ורק העמיקה את הגרעון התקציבי של המדינה, וכי "מוטב היה להסתפק בתעלת [סואץ] הישנה". גולש נוסף הפציר באל-סיסי להתמקד בשיקום התיירות, שנפגעה קשות בעקבות פיגוע הטרור של דאע"ש נגד המטוס הרוסי מעל שמי חצי האי סיני.

ביקורות אחרות, שהועלו בעיקר מצד סטודנטים מצרים אנטי-אסלאמיסטים ללא שיוך מפלגתי, עסקו בדיכוי חופש הפרט. השיח בנושא התחדש בעקבות החלטת שר החינוך המצרי באמצע ספטמבר לחייב את תלמידי האוניברסיטאות לשיר את המנון המדינה מול דגל מצרים במטרה לחזק את הקשר למולדת. סטודנטים רבים התייחסו להחלטה כבדיחה השמה אותם ללעג והדגישו כי ישנן דרכים אחרות לחיזוק רגשות הלאום. לדבריהם, מוטב היה אם המשטר היה מאפשר לקיים בקמפוסים בחירות לאגודות הסטודנטים ללא התערבות חיצונית, תוך מתן חופש ביטוי ושחרור סטודנטים מהכלא, שהורשעו רק משום שהעזו לבקר את המשטר.⁴³

**באנו של האחים המוסלמים הקורא
לאל-סיסי להתפטר מהנשיאות**

האחים המוסלמים קיימו אף הם שיח נרחב סביב משטרו של אל-סיסי ותיארוהו כמשטר כושל המוביל את מצרים לאסון לאומי. בסוף אוגוסט פתחו תומכי האחים בקמפיין רשתי, שזכה לתמיכה קטרתית, בשם "הדח את נשיאך", במסגרתו נמנו סיבות המחייבות את אל-סיסי להתפטר. אלה כללו, בין השאר, את אי יכולתו לכאורה להגן על ביטחון האוכלוסייה הקופטית מפני הטרור וההתדרדרות המצב הכלכלי במצרים.⁵ בראשית ספטמבר הוחרפה הרטוריקה בה נקטו, בעקבות פרסום דו"ח מטעם ארגון "משמר זכויות האדם" (Human Right Watch - HRW) המאשים את מצרים בעינויים קשים של אסירים בבתי

הכלא, המתוארים כפשע נגד האנושות. האחים ניצלו את הדו"ח לצרכי תעמולה תחת תיוגים שונים כדוגמת "די לעינויים" ו"פשעי אל-סיסי נגד האנושות".⁶ תומכי אל-סיסי, לעומת זאת, טענו כי מדובר בדו"ח שקרי וכינו את ארגון HRW "גיס חמישי" הפועל בשירות קטר, האחים המוסלמים ואף דאע"ש.

בקרב גולשים מהשמאל, הדעות חלוקות בין הרצון להחרים את הבחירות, כאות מחאה נגד אל-סיסי שלא עמד בהבטחותיו לדאוג לרווחת העם ובשל העדר מועמד ראוי חלופי, לבין אלה הרואים בכך רעיון שגוי

מיסודו וטוענים כי מוטב להצביע למועמד מתחרה, גם אם סיכוייו לנצח אפסיים, בכדי למנוע מאל-סיסי לזכות ברוב מוחץ. בין הסיבות להתנגדותם לאל-סיסי, בולטת החלטתו לוותר על האיים טיראן וסנאפיר לטובת ריבונות סעודית, בה הם רואים בגידה ושגיאה היסטורית.⁷

בסקר דעת קהל שערך גולש מצרי בטוויטר, בהשתתפות למעלה מ-20,000 משיבים שנשאלו לגבי זהותו של הנשיא הבא, נמצא כי 61% מהנשאלים תמכו באל-סיסי, 13% תמכו במועמד אחר, ו-26% מהם הביעו רצון להחרים את הבחירות.⁸ הסקר מטיב לשקף את הלך הרוח המאפיין את השיח הנוכחי כאשר תומכיו של אל סיסי, כולל המאוכזבים מתפקודו בתחום הכלכלי, מבקשים להביא לבחירתו בשנית לנשיאות, בשעה שמתנגדיו מקרב האחים המוסלמים והשמאל נחלקים בין רצונם להחרים את הבחירות לבין רצונם למזער את נצחונו האפשרי של אל-סיסי. לראייתם, המשבר הכלכלי, הצרת חופש הביטוי, וניצול הרשתות החברתיות ככלי תעמולה לצרכי המשטר המתבטא לטענתם בקמפיינים "מגויסים" לשיפור תדמית המשטר, דוגמת קמפיין "מצרים 1095", הינם תעודת עניות למשטר.

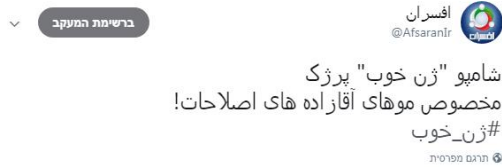
הרשתות החברתיות נגד המסורתיות: ביקורת הגולשים האיראנים נגד תופעת הנפטיזם

ד"ר רז צימט

בשבועות האחרונים מתנהל ברשתות החברתיות באיראן שיח נוקב סביב תופעת הנפטיזם במגזר הממשלתי. הגם שמדובר בתופעה שכיחה הנחשבת לאחת מהרעות החולות של המערכת הציבורית האיראנית, הרי שהשיח שהתעורר לאחרונה בעניין זה הוא חסר תקדים בהיקפו. הסערה הציבורית והתקשורתית סביב מינוי קרובי משפחה של בכירים (המכונים בפרסית "אקאזאדה" במשמעות "בני-אדונים" או "נסיכים") למשרות ציבוריות מעידה על תרומתן המכרעת של הרשתות כאמצעי לביקורת חברתית ולהגברת מודעות אזרחית לתופעות שליליות בפוליטיקה ובחברה באיראן בכלל, במקביל לחוזקתן והמשכיותן של רשתות מסורתיות לא-רשמיות.

השיח ברשתות סביב תופעת הנפטיזם התעורר בעקבות ראיון שהעניק איש העסקים האיראני, חמיד-רזא עארף, בסוף יולי לשירות הווידאו "וידאוגרם".⁹ חמיד בן ה-36 הוא בנו של מוחמד-רזא עארף, ששימש בין השנים 2001-2005 כסגנו הראשון של הנשיא מוחמד ח'אתמי, ומכהן כיום כיו"ר סיעת הרפורמיסטים בפרלמנט האיראני (מג'לס). בראיון התייחס חמיד להצלחתו ולהתקדמותו המהירה בעסקים. פריצתו העסקית החלה בראשית העשור הקודם בעקבות זכיית ענקית הסלולר הדרום-אפריקאית MTN, שבה היה שותף עסקי, במכרז של משרד התקשורת האיראני, שאפשר לה לרכוש 49% ממניות חברת התקשורת השנייה בגודלה באיראן. כאשר נשאל לגבי הצלחתו המטאורית בעסקים, ייחס אותה חמיד ל"גנים הטובים"

שירש מהוריו. דבריו עוררו סערה ברשתות החברתיות, כאשר גולשים רבים האשימוהו בהתנשאות, לעגו לו וטענו כי להצלחתו העסקית אין כל קשר לאיכויותיו או לכישוריו, כי אם לעובדה שאביו שימש כסגן הנשיא בזמן שחברת MTN זכתה במכרז הענק.

התגובות לדברי עארף התפתחו לשיח נרחב סביב תופעת הנפטיזם במגזר הציבורי באיראן. אלפי גולשים העלו תגובות בטוויטר, באינסטגרם ובטלגרם תוך שימוש בתיוג "גן טוב"¹⁰. הגולשים מתחו ביקורת קשה כנגד בכירים איראנים המעדיפים לקדם את ילדיהם ללא כל התחשבות בכישוריהם או בניסיונם, בשעה שצעירים מוכשרים ומשכילים, שאינם מקורבים לנושאי משרות בכירות, מתקשים למצוא עבודה, וחלקם אף נאלצים להגר מאיראן בשל מצוקת האבטלה. אחד הגולשים ציין כי בעוד שהוא מובטל, למרות היותו בעל תואר שני בהנדסת בניין וניסיון של קרוב לעשר שנים בתחום, יש המשיגים משרות בכירות בזכות "גנים טובים"¹¹. גולש אחר הציע בלעג לשנות את שמו של "שבוע הממשלה" המצוין באיראן מדי שנה בסוף חודש אוגוסט ל"שבוע הגן הטוב"¹².

**ציץ בטוויטר שהופץ תחת התיוג "גן טוב",
ובו מוצגת פרסומת לכאורה ל"שמפו הנסיך",
המתאים במיוחד לשיערם של "נסיכי
הרפורמות". בתמונה שעל השמפו נראים
מוחמד-רזא עארף ובנו.**

על מנת להמחיש את חומרת התופעה, פירטו הגולשים מספר מקרים בהם מונו בשבועות האחרונים ילדי בכירים למשרות ניהוליות בכירות. בין הדוגמאות, עלו השמות הבאים: אחמד עראקצ'י, אחיינו של סגן שר החוץ האיראני ומנהל המו"מ הגרעיני, עבאס עראקצ'י, שמונה לתפקיד בכיר בבנק המרכזי חרף גילו הצעיר (פחות מ-40) וניסיונו הדל; פרשאד עבאסי, בנו בן ה-28 של סגן מושל מחוז ארדביל וראש מטה הבחירות של הנשיא רוחאני במחוז, שנבחר כראש עיר ללא כל ניסיון בניהול עירוני; אמיר בהמני, בנו של מחמוד בהמני, נגיד הבנק המרכזי בממשל הנשיא אחמדינז'אד, שנבחר, אף הוא, כראש עיר; מהדי וכילי, בנו בן ה-26 של חבר המג'לס מוחמד-עלי וכילי, שמונה כמנכ"ל חברת מכרות הפועלת בחסות משרד העבודה והשירותים החברתיים; ומינוי מוסטפא ג'שנסאז, אחד מבניו של מנהל בכיר בחברת הנפט הלאומית לתפקיד ניהולי בחברה העוסקת בקידוחי נפט וגז.

השיח סביב תופעת הנפטיזם הפך עד מהרה לוויכוח פוליטי, כאשר גולשים המזוהים עם הימין השמרני ניצלו את דברי בנו של סגן הנשיא לשעבר עארף כדי לנגח את הפוליטיקאים הרפורמיסטים בטענה כי הם

מעדיפים את טובת קרובי משפחתם על פני טובת המדינה. כמה מהם העלו תמונות של לוחמים איראנים, שנהרגו בחודשים האחרונים בסוריה, עם התיג "גן טוב" כדי להשוות בין מי שאכן התברכו, בראייתם, בגנים טובים לבין ילדי הפוליטיקאים המושחתים. מספר גולשים תקפו באופן אישי את הנשיא רוחאני, שאחיו הצעיר חוסיין פרידון שימש בעבר כיועצו הבכיר והוא חשוד לאחרונה בביצוע עברות כלכליות. המבקרים האשימו את הנשיא ותומכיו הרפורמיסטים כי במקום להיאבק בשחיתות, הם מעודדים אותה. לעומתם, טענו גולשים אחרים כי תופעת הנפוטיזם אינה מוגבלת לזרם פוליטי מסוים. "חרף חילוקי הדעות הרבים בין רפורמיסטים ושמרנים, יש להם הרבה מן המשותף בנוגע לשחיתות ולגנים טובים", ציין אחד הגולשים.¹³

אמצעי התקשורת המסורתיים ואתרי החדשות הצטרפו לביקורת. מאמר פרשנות באתר השמרני "תאבנאכ" קרא להיאבק בתופעה ולאפשר התמודדות למשרות ניהוליות בתנאים שווים. המאמר ציין כי המהפכה האסלאמית התחוללה במטרה למנוע העברת משרות ניהוליות בירושה, וכדי שלא יהיה הבדל בין "נסיכים" לפשוטי העם.¹⁴ האתר "פרארו" פרסם ראיון עם חבר המג'לס לשעבר, עלי תאג'ריניא, שמתח ביקורת על אלה הסבורים שזכותם להיכנס לזירה הציבורית רק בזכות העובדה שאחד מהוריהם שירת את המדינה בתפקידים שונים. לטענתו, אנשים חסרי כישורים ובלתי-ראויים מתמנים למשרות ציבוריות וכתוצאה מכך, צעירים רבים מעדיפים ליצור קשרים קרובים עם בכירים במקום לרכוש כישורים, השכלה וניסיון. הוא קרא להקמת מנגנון שיפקח על תהליך המינויים בשירות הציבורי ולהאבק בתופעת הנפוטיזם.¹⁵

אין זו הפעם הראשונה שהרשתות החברתיות משמשות אמצעי לביקורת חברתית באיראן, וכנגד תופעת הנפוטיזם באופן ספציפי. בשנת 2014 סערה הרשת לאחר שקבוצת צעירים איראנים השיקו חשבון אינסטגרם תחת השם "הילדים העשירים של טהראן", שאפשר הצצה לחייהם של צעירים עשירים ברפובליקה האסלאמית. הגולשים טענו כי הצגת עושרם של הצעירים לעיני כל אינה ראויה ואינה מוסרית, במיוחד בשעה שרוב האזרחים סובלים ממצוקות כלכליות חמורות. כמה מהם האשימו את הצעירים כי צברו את הונם בזכות קירבה לבכירי השלטון וכי רבים מהוריהם מכהנים כבכירים במגזר הממשלתי.¹⁶ תופעת הנפוטיזם מעידה על עוצמתן של הרשתות המסורתיות הבלתי-רשמיות באיראן ובמזרח התיכון בכלל. היקף התופעה באיראן והתמשכותה לאורך עשרות שנים (עוד מהתקופה שקדמה למהפכה האסלאמית) מעלים ספק רב בנוגע ליכולת לעקור אותה מן השורש. עם זאת, העיסוק הנרחב בעניין זה לאחרונה מצביע על הפוטנציאל הטמון ברשתות החברתיות להגברת המודעות הציבורית לתופעה ולהצבת אתגר בפני הרשתות המסורתיות. מודעות זו חיונית במאבק נגד השחיתות בכלל והנפוטיזם בפרט, והיא עשויה לשמש שלב ראשון בתהליך שיחייב גם את בכירי השלטון להיענות לביקורת הציבורית ולהקפיד יותר מבעבר על נורמות התנהגות קפדניות ותקינות יותר.

הרקונקיסטה זה עכשיו: התגובות האנטי-אסלאמיות לפיגוע בברצלונה

אריאל קוך

פיגוע הדריסה בשדרות לאס-רמבלס בברצלונה שאירע ב-17 באוגוסט נחשב לאירוע הטרור הראשון שבוצע בידי ג'יהאדיסטים על אדמת ספרד מאז הפיגועים שבוצעו במדריד במארכס 2004. ככל שידוע לעת כתיבת שורות אלו, בוצע הפיגוע בידי אזרחים ספרדים שהזדהו עם ארגון דאע"ש שמצדו נטל על כך אחריות. השיח הרשתי שהתפתח בעקבות הפיגוע היה מגוון וכלל הומור שחור ולעג כלפי הג'יהאדיסטים, לצד שיח אלים ומסית שקיבל, בין היתר, ביטוי באלימות פיזית שהופנתה כלפי מוסלמים במדינה. השיח הרשתי חושף את תפיסת האיום בה מחזיקים גולשים מהימין הקיצוני בספרד, שמקורה בתקופת ימי הביניים עם כיבוש חצי האי האיברי בידי המוסלמים, המתכתב למרבה האבסורד עם עולם התוכן שמציגים מהצד השני של המתרס הגולשים הג'יהאדיסטים, במטרה להצדיק את פעילותיהם האלימות נגד האוכלוסייה הלא מוסלמית באירופה, ובספרד בפרט.¹⁷

התצלום נלקח מתוך הסרטון שהופץ בחשבון הטוויטר של "Soy de Derechas", ובו מוצג אדם המאיים לדקור מוסלמים

בדומה לאירועי טרור קודמים שהתרחשו באירופה, גם פיגוע הטרור בברצלונה עורר תגובות רבות מצד גולשים ימניים קיצוניים. גולשים ספרדים ניצלו את האירוע כדי לטעון שהמוסלמים בכלל מבקשים לכבוש מחדש את "אל-אנדלוס" (השם הערבי שניתן לחצי האי האיברי בזמן הכיבוש המוסלמי שבין המאה השמינית עד למאה ה-15), במטרה להחזיר את ספרד לחיק האסלאם. לטובת ביסוס טענתם, עשו גולשים אלו שימוש בסרטון תעמולה שהפיץ מחוז אל-ח'יר של דאע"ש ובו, לראשונה, הופיעו שני דוברי ספרדית שאיימו במתקפות נוספות, והבהירו כי ספרד תיענש על רדיפת המוסלמים בתקופת האינקוויזיציה.¹⁸ תגובות הגולשים נעו בין לגלוג כלפי הג'יהאדיסטים וקריאת תיגר על הניסיון לעורר אימה בקרב תושבי ספרד, לבין הפניית איומים וקללות נגד המוסלמים בספרד ובכלל. כך, למשל, הופץ ברשתות "מס" (כרזה) בו הוצג אחד מהדוברים שהופיעו בסרטון של דאע"ש, יחד עם הכיתוב "רצה להחיות את הח'ליפות – הפך לימס' השנה".¹⁹

בין החשבונות הבולטים שהפיצו תעמולה אנטי-אסלאמית, בולט חשבוננו של גולש ספרדי המחזיק בשם "Soy de Derechas", שמשמעותו "אני מהימניים", שלו מעל ל-26 אלף עוקבים.²⁰ ב-20 באוגוסט הועלה לחשבון סרטון וידאו קצר ובו נראה אדם דובר ספרדית המחזיק בחרב ומאיים על המוסלמים (ראו תמונה).²¹ בסרטון, הוצגה החרב כהעתק של ה"טיזוֹנָה" (Tizona), חרבו של רודריגו דיאז דה ויור, המוכר יותר בכינויו

”אל-סיד”, אביר בן המאה ה-11 שנודע בנראטיב הספרדי-נוצרי כלוחם נוצרי דגול שהשתתף ב’כיבוש-מחדש’ (La Reconquista) של ספרד מידי הפולשים המוסלמים.²² אותו אדם, שזהותו נותרה עלומה לפי שעה, הפנה קללות כלפי ה”מוֹרִים”, כינויים ההיסטורי של הפולשים המוסלמים מצפון אפריקה, והזהירם כי ”עדיין יש הרבה ספרדים מולכם”. הסרטון זכה למעל 1,600 שיתופים, ול-1,400 לייקים. מרבית התגובות לסרטון הביעו תמיכה, לצד מספר תגובות שהביעו תדהמה וזעזוע נוכח מפגן השנאה. סרטון דומה הופץ לאחר הפיגוע בגשר לונדון, בו נראה פעיל ימין קיצוני מליברפול כשהוא מאיים לפוצץ מסגדים ולפגוע במוסלמים, כשלצווארו רימון-יד ובידו מציטה.²³

בשיח האנטי-אסלאמי שהתפתח בעקבות הפיגוע נעשה, לא פעם, שימוש בביטויים כלליים יותר של שנאת זרים, כולל כאלה המופנים לדוגמה נגד יהודים, צוענים והומוסקסואלים. ביטוי לכך ניתן למצוא בחשבון הטוויטר של גולש בשם חרמן טוריס, שלו מעל ל-30 אלף עוקבים.²⁴ מפעיל החשבון מגדיר את עצמו כ”אנטי-קומוניסט”, ומציין שהוא מתנגד לנוכחות המוסלמית באירופה. לחשבון נוספו התיוגים ”שואת הלבנים” (#whitegenocide) ו”הגן על אירופה” (#defendeurope), בהם משתמשים גורמי ימין קיצונים, כולל נאו-נאצים ותומכי עליונות האדם הלבן באירופה ומחוצה לה, שבמשתמע, קוראים תיגר על הנוכחות של מיעוטים נוספים באירופה.

האיור נלקח מחשבון
 הטוויטר " Kfan Patria & Madrid
 תחת הכיתוב
 " F*CK ISLAM – THIS IS
 " EUROPE

במסגרת השיח נמצאו לא מעט התייחסויות גם לתופעת המהגרים המוסלמים שהוצגה כסכנה מוחשית לספרד, ונעשה שימוש בדימויים הלועגים לליברלים שלכאורה עוצמים את עיניהם נוכח הסכנה. היו מי שקראו להוצאה אל מחוץ לחוק של דת האסלאם, וגירוש המוסלמים מאירופה. דוגמה לכך באיור שהופץ בחשבון הטוויטר של גולש המחזיק בכינוי "Kfan Patria & Madrid", המגדיר עצמו פטריוט ממדריד, ובו נראה אדם הבעט בספר שעל גביו הכיתוב "קוראן", לעבר חור שחור. לאיור נוסף הכיתוב "F*CK ISLAM – THIS IS EUROPE" (ראו תמונה).²⁵ בתמונה אחרת שהועלתה לחשבון נראתה מפת אירופה ועליה הכיתוב "להגן על השטח שלנו מפני הפולשים – עבור אירופה לבנה, מאוחדת וחזקה בפני הפולש".²⁶ שיח זה מתכתב עם המסר המופץ בידי גורמי ימין קיצוניים במערב לפיו המהגרים המוסלמים הם פעילי טרור וסוכנים רדומים של דאע"ש.²⁷

בעקבות הפיגוע בברצלונה דיווחו אמצעי תקשורת בספרד על תקריות אסלאמופוביות, שהתבטאו בהצתות וניסיונות הצתה של מסגדים, ובתקיפת אזרחים בעלי "חזות מוסלמית".²⁸ תופעה זו מוכרת מפיגועי טרור גיהאדיסטיים קודמים באירופה, לרבות הפיגועים במנצ'סטר ובגשר לונדון שבאנגליה.²⁹ לפי "איחוד הקהילות האסלאמיות של ספרד", גם לאחר הפיגוע בבריסל במארכס 2016, הותקף מסגד במדריד בידי חברי קבוצה המזוהה עם הימין הקיצוני.³⁰ עם זאת, נראה שבספרד, זוהי תופעה נדירה וחדשה יחסית. לשם השוואה, לאחר הפיגועים במדריד ב-2004, נראה היה שדעת הקהל נוטה דווקא שמאלה, דבר שהתגלם בבחירתו של חוזה לואיס רודריגו זפטרן, מועמד השמאל דאז, לראשות הממשלה, בבחירות הכלליות שנערכו שלושה ימים לאחר המתקפה.

הטרור הג'יהאדי מעורר ומדרבן את הימין הקיצוני בספרד, העושה בו שימוש להצדקת עוינותם ואלימותם, לא רק כלפי הג'יהאדיסטים ותומכיהם, אלא כלפי כלל המוסלמים. אלה וגם אלה נתפסים כמקשה אחת שבכוונתה לכבוש את ספרד ולהתרחב לכל אירופה. כחלק מכך, משתמשים גורמים משני צדי המתרס בנראטיבים ובמכלול הסמלים של מלחמות הרקונקיסטה, במטרה לגייס תמיכה ולהעניק למאבק העכשווי דימוי של מאבק מתמשך ואף נצחי בין העולם הנוצרי לבין האסלאם החומד, או לחלופין התובע את זכותו עתיקת היומין על חצי האי האיברי – בהתאם להשקפת העולם של המתבונן כמובן. לשיח מסוג זה עשויות להיות השלכות שליליות על מרקם היחסים בתוך החברה בספרד, ובאירופה בכלל.

---

¹ 27.9.17: <https://www.facebook.com/Egypt1095days/videos/186559851878803/>

² 30.6.17: <https://www.facebook.com/AlSisiofficial/posts/2007333515959644>

להרחבה אודות תהליך הקמת הקבוצה והפקת סרט העוסק בהישגי המשטר ראו: אל-מצרי אל-יום, 30.6.17. <http://www.almasryalyoum.com/news/details/1155778>; האחים המוסלמים מתחו ביקורת על הקמפיין הרשתי ותיארו

אותו כ"תכנית הצוחקת על המצריים", 12.7.17: http://www.fj-p.com/Our_news_Details.aspx?News_ID=118417

³ 27.9.17: <https://www.facebook.com/RassdNewsN/videos/1801715843238850/>;

<https://www.facebook.com/Youm7/videos/2139529379451046/>

⁴ 16.9.17: <https://twitter.com/ahmed56734/status/909065613750013954>;

<https://www.facebook.com/Youm7/videos/2139529379451046/>

⁵ 27.9.17: <https://www.youtube.com/watch?v=7mSgCG2D7co>; <https://www.facebook.com/no.sisi.2018/>

⁶ #كفاية_تعذيب; #السياسي_راعي_التعذيب; #لن_تسقط_جرائمكم; #ضد_الاعدام_السياسي; #جرائم_السياسي_ضد_الانسانية <https://twitter.com/Baher/status/910243875155009539>; להרחבה: מיכאל ברק, "איי טיראן וסנפיר בלב המחאה המקוונת", ביהייב (השיח ברשתות החברתיות במזה"ת), כרך 4, גיליון 4 (אפריל 2016).

http://dayan.org/he/sites/default/files/Beehive_2016_April_HEB.pdf

---

Institución para la observación y seguimiento de la situación del ciudadano musulmán y la islamofobia en ³⁰
España, "Informe Especial 2016: Incidencias e Islamofobia", *Unión de Comunidades Islámicas de España*,
;Madrid: 2017, p. 3. <http://ucide.org/sites/default/files/revistas/isi16.pdf>
"Far-right group targets Madrid mosque after Brussels attacks", *The Local*, 23 March, 2016.
<https://www.thelocal.es/20160323/far-right-group-targets-madrid-mosque-after-brussels-attacks>